

๒๓

พ ญ า น าค ๔ ต ร ะ กู ล

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้แม่เมตตาคิต
ไปสู่ตระกูลพญางูทั้ง ๔ นี้
เพื่อจะได้ปกป้อง คุ่มครองรักษาตนเองให้ปลอดภัย

พจนานาค ๔ ตระกูล

๒๑๐

ความเมตตาปรารถนาดีต่อเพื่อนร่วมโลก เป็นทางมาแห่งสันติภาพอันไพบูรณ์ เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่จะทำให้มนุษยชาติอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการแก่งแย่ง ครอบครองกันอย่างที่เรารู้อยู่เป็นประจำ เมตตาธรรมจะช่วยคำจุนโลก เปลี่ยนแปลงกระแสโลกที่กำลังร้อนแรงด้วยไฟกิเลส เป็นกระแสแห่งความดีที่เกิดจากใจใสบริสุทธิ์ รุกเจียบไปในบรรยากาศโลก มวลมนุษยชาติจะปรองดองกัน มีสมบัติสิ่งของเครื่องใช้อะไรที่พอจะแบ่งปันกันได้ ก็ช่วยเหลือเกื้อกูลกันไป โดยถือว่าสมบัติทั้งหลายเป็นของกลางของโลก โลกทั้งโลกก็คือบ้านหลังใหญ่ที่มีสมาชิกในบ้านมากมาย พวกเราทุกคนคือหมู่ญาติเพื่อนพ้องพี่น้องกัน ที่ยังต้องเดินทางไกลในสังสารวัฏ ไปสู่ฝั่งแห่งพระนิพพานด้วยกัน

*พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงให้แผ่เมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย รวมไปถึงเหล่าคน ยักษ์ ครุฑ คนธรรพ์ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้แผ่เมตตาจิตไปสู่ตระกูลพญางูทั้ง ๔ นี้ เพื่อจะได้ปกป้อง ค้ำครองรักษาตนเองให้ปลอดภัย”

พจนานาค ๔ ตระกูล

๒๑๑

จากนั้นท่านก็ให้สวดมนต์แผ่เมตตาไปให้พญางูทั้ง ๔ ว่า

วิรูปกุเขหิ เม เมตตํ เมตตํ เอราปเถหิ เม ฉพยาปุตเตหิ
เม เมตตํ เมตตํ กณหาโคตมเกหิ จ เป็นต้น แล้วก็ไล่เรื่อยไป
จนจบ ซึ่งเวลาพระสงฆ์ไปเจริญพระพุทธรูปที่บ้านหรือในงาน
พิธีต่างๆ พวกเราก็คงจะได้ยินกันอยู่บ้าง ความหมายย่อๆ คือ
ขอให้พวกเรากับพญางูตระกูลวิรูปกษะกัถิ ตระกูลเอราปเถกัถิ
พญางูตระกูลฉพยาปุตตะกัถิ หรือพญางูตระกูลกัณหาโคตมกะกัถิ
จงได้มีเมตตาต่อกัน อย่าได้รบกวณเบียดเบียนกันเลย ไม่ว่าจะเป็น
เป็นสัตว์สองเท้า สี่เท้า มีเท้ามากเท้าน้อย หรือไม่มีเท้าก็ตาม
สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์บก สัตว์น้ำ ที่มีทุกข์ก็ขอให้พ้นทุกข์ ที่มีสุข
แล้วก็ขอให้มีความสุขยิ่งๆ ขึ้นไป

พญางู หรือที่เราเรียกว่า พญานาค เป็นเจ้าแห่งสัตว์เลื้อย
คลานทั้งหมด แม้พญานาคจะเป็นสัตว์เดียรัจฉาน แต่ก็เป็นผู้มี
ฤทธาานุภาพมาก จัดอยู่ในภูมิของจาตุมหาราชิกา นาคแบ่งออก
เป็น ๔ ตระกูลใหญ่ๆ คือตระกูลวิรูปกษะ เป็นตระกูลนาคที่ใหญ่
ที่สุด ต่อมาคือตระกูลเอราปเถ ตระกูลฉพยาปุตตะ และ
กัณหาโคตมะ นอกจากนั้นยังแบ่งเป็นตระกูลย่อยๆ อีกถึง ๑,๐๒๔
ชนิด คือ พวกสัตว์เลื้อยคลานประเภทงู ทั้งที่เป็นงูเห่า งูจงอาง
งูเหลือม และงูทุกชนิด เป็นลูกเป็นหลานของพญานาคทั้งนั้น

พญานาค ๔ ตระกูล

๒๑๒

โดยเฉพาะพญานาคตระกูลวิรูปักษ์ มีท้าววิรูปักษ์เป็นหัวหน้า ซึ่งเป็นหนึ่งในท้าวโลกบาลทั้ง ๔ ที่ปกครองสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาอีกด้วย นาคพิภพทั้งหมดจะอยู่ในความดูแลของท่าน พญานาคนี้มีฤทธิ์มาก สามารถเนรมิตกายเป็นเทวดาได้ เหาะขึ้นไปเฝ้าพระอินทร์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ก็ได้ เนรมิตกายเป็นมนุษย์เดินทางท่องเที่ยวไปในมนุษย์โลกเหมือนพวกเราก็ได้ แม้ว่าพญานาคจะมีฤทธิ์มีเดชสามารถแปลงร่างได้ แต่ในขณะที่ปฏิสนธิและเวลาลอกคราบ หรือในขณะที่กำลังเสพเมถุนกับนางนาค ในขณะที่นอนหลับ จะขาดสติ และในเวลาตายจะต้องกลายร่างเป็นนาคเหมือนเดิม

เหมือนในสมัยพุทธกาล นาคบางตนปรารถนาจะบวชเป็นพระภิกษุ ถึงกับแปลงร่างเป็นมนุษย์แล้วมาขอบวช แต่เวลานอนหลับเผลอสติ ก็ต้องกลับกลายร่างเป็นพญานาคเหมือนเดิมใหญ่โตมากที่สุดทีเดียว พระเถรตถาคตก็ใจไปทั่วทั้งวัด พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงต้องให้ท่านลาสิกขาไป เพราะเป็นสัตว์เดียรัจฉาน ไม่สามารถปฏิบัติธรรมให้บรรลุมรรคผลนิพพานได้ แต่ก็ให้ไปรักษาอุโบสถศีลให้ดีจะได้เกิดเป็นมนุษย์เพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง

นอกจากนี้ พระพุทธองค์ยังทรงบัญญัติสิกขาบทว่า “ห้ามภิกษุสามเณรฉันเนื้องู” เพราะงูเป็นสัตว์ในตระกูลนาค ถ้าหากนาครู้ว่าภิกษุฆ่างูหรือฉันงู ซึ่งเป็นพวกเดียวกับตน ก็จะมี

พจนานาค ๔ ตระกูล

๒๑๓

เกิดความโกรธ ผูกพยาบาทอาฆาตและเป็นปฏิปักษ์กับพระภิกษุ เมื่อได้โอกาสก็อาจจะมาทำร้ายพระภิกษุ และหากพจนานาคเกิดโมโหขึ้นมา ก็สามารถพ่นพิษใส่ หรือฉกักตมมนุษย์ให้ถึงแก่ความตายได้ เวลาพจนานาคบั้งหวนควั่นไฟ ก็สามารถที่จะเผาเมืองทั้งเมืองให้หมดไหม้เป็นจุณได้ มีนาคหลายตนที่เก่งกล้าสามารถต่อสู้กับผู้มีฤทธิ์มีอานุภาพได้

ในสมัยแรก พระบรมศาสดาก็เคยทรงมานพจนานาคจากที่เคยมีฤทธิ์มีเดชมาก จนพระองค์ต้องจับใส่ในบาตร พระมหาโมคคัลลานะก็เคยต่อสู้กับพจนานาคนั้นโทปนันทะ ที่มาขวางทางเสด็จไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเหล่าพระอรหันต์ ในที่สุดท่านก็ชนะ แล้วให้พจนานาคมาขอขมาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จนเกิดความเลื่อมใส และยึดเอาพระรัตนตรัยเป็นสรณะ

อายุของพจนานาคนั้นไม่แน่นอน บางตนมีอายุยืนยาวมาก บางตนมีอายุไม่กี่ปีก็ตาย พวกที่มีอายุยืนมากนั้น ขนาดพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมาอุบัติในโลกนี้ถึง ๕ พระองค์ก็ยังมีชีวิตอยู่ อย่างพญากาลนาคราชมีอายุตั้งแต่พระกกุสันธพุทธเจ้า พระโกนาคมนพุทธเจ้า พระกัสสปพุทธเจ้า จนถึงพระสมณโคดมพุทธเจ้าของเรา แล้วยังจะมีอายุยืนต่อไปจนถึงพระศรีอริยเมตไตรย

พจนานาค ๔ ตระกูล

๒๑๔

ในวันที่เจ้าชายสิทธัตถะได้อธิษฐานให้เถาทองคำลอย
ทวนกระแสแม่น้ำนั้น เถา ก็ได้ลอยทวนกระแสขึ้นไปอย่างน่าอัศจรรย์
แล้วก็จมลงไปในแม่น้ำเนรัญชรา พญากาลนาคราชได้ยินเสียง
เถาทองคำกระทบกับพื้น ก็ตื่นจากหลับ และอุทานว่า “โอ
พระพุทธรเจ้าเสด็จมาอุบัติเป็นองค์ที่ ๔ แล้วหรือนี่” แล้วก็หลับต่อ

ในนาคพิภพสวยงามมากทีเดียว มีอุทยานที่น่ารื่นรมย์
เต็มไปด้วยรัตนะ เพราะถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา สวรรค์ชั้นนี้มีพวกกายทิพย์ที่แตกต่างกันมาก ทั้งนาค
ยักษ์ ครุฑ คนธรรพ์ กุมภภัณฑ์ และมีฤทธิ์มีเดชมีอำนาจมาก
ในมหาสมุทรมีสัตว์ตัวโตๆ และที่พิสดารอีกมาก เวลานาคเล่นน้ำ
ตัวใหญ่เป็นร้อยโยชน์ก็มี สองร้อยโยชน์ก็มี บางทีก็มาปรากฏ
ตัวให้คนเห็น แต่ก็ไม่ได้เห็นกันบ่อยนัก

พจนานาคเองก็รู้ตัวว่า เป็นเพียงสัตว์เดียรัจฉาน มีกบ
เป็นกษัตราหาร จึงอยากเกิดเป็นมนุษย์บ้าง หรืออยากไปเป็น
เทวดาเสวยสุขในสวรรค์บ้าง เหมือนพจนานาคฐิริทัตตะ
ท่านเป็นลูกของท้าววิรูปักษ์ ในวันพระได้ติดตามบิดาไปเฝ้า
พระอินทร์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เห็นสมบัติในสวรรค์แล้ว
ก็อยากมาเกิดเป็นเทวดาเพื่อเสวยทิพย์สมบัติเหล่านั้นบ้าง
ครั้งกลับมาเมืองบาดาล จึงตั้งใจสมาทานอุโบสถศีล

พญานาค ๔ ตระกูล

๒๑๕

เมื่อพญานาคตั้งใจจะรักษาศีลในนาคพิภพนั้น มักจะมีพวกนางนาคมาฉวยวิภาษคถาครอบงำเป็นประจำ ทำให้ศีลไม่บริสุทธิ์ ท่านจึงตัดสินใจขึ้นไปรักษาอุโบสถศีลอยู่บนเมืองมนุษย์ โดยขนดตัวล่อมจอมปลวกไว้ และอธิษฐานจิตมั่นว่า แม้จะมีผู้มาทำร้าย หรือจับไปฆ่าเป็นอาหาร ก็จะไม่ยอมให้ศีลต่างพร้อยเด็ดขาด จะข่มความโกรธไว้ เพราะถ้าพญานาคโกรธขึ้นมา ก็สามารถฟันไฟเผาคนนั้นให้ตายได้ในทันที

ต่อมาท่านถูกพราหมณ์อาลัมพายนจับไปทรมาน แล้วสั่งให้ฟ้อนรำบ้าง หรือแม้จะสั่งให้ทำอะไร ท่านก็ทำตามโดยไม่โกรธแม้แต่นิดเดียว ท่านใช้ขันติธรรม อดทนเพื่อหวังบ่มบารมีให้แก่วรรพ มหาชนที่มาดูการแสดงต่างชอบอกชอบใจ และมอบเงินทองให้กับพราหมณ์จนร่ำรวย แต่แม้จะร่ำรวยแล้วพราหมณ์ก็ไม่ยอมปล่อยพญานาคให้เป็นอิสระ สุดท้ายนางนาคต้องมาช่วยเหลือให้เป็นอิสระดังเดิม นี่พญานาคยังอยากสร้างบารมีเลย แล้วเราซึ่งเป็นมนุษย์ได้กายที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการสร้างบารมี ก็ควรที่จะสร้างบารมีให้เต็มที่

เราจะเห็นว่า ยังมีสรรพสัตว์ทั้งหลายในโลก ในภพทั้งสามนี้ ที่มีชีวิตจิตวิญญานเหมือนๆ กับเรานี่แหละ เพียงแต่มีรูปร่างที่แตกต่างกันไป แต่ใจนั้นก็ปรารถนาอยากจะพ้นจากทุกข์

พจนานาค ๔ ตระกูล

๒๑๖

มีความสุขยิ่งๆ ขึ้นไป ซึ่งคราวนี้เรารู้แล้วว่า เพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตายอีกประเภทหนึ่งของเรานั้น คือพจนานาค เราควรทำความรู้จักและมีเมตตาจิตเป็นมิตรไมตรีต่อกัน อีกทั้งควรมีเมตตาต่อสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าด้วย ไม่ว่าจะเป็นสัตว์สองเท้า สี่เท้า มีเท้ามาก มีเท้าน้อย หรือไม่มีเท้าก็ตาม เราจะได้เป็นที่รักของสรรพสัตว์ทั้งหลาย

ถ้าท่านใดสวดมนต์บทชั้นรปิตรได้ก็เป็นสิ่งที่ดี เป็นบทสวดที่หลวงพ่อดำกล่าวไว้ในตอนต้น เวลาเดินทางใกล้ไกล จะได้สะดวกปลอดภัย จะเที่ยวป่าเที่ยวเขา ลงน้ำลงทะเล พวกสัตว์ร้าย ทุกชนิดจะได้ไม่มาเบียดเบียน เราเป็นมนุษย์ นับว่าได้อัตภาพที่ประเสริฐที่สุดแล้ว แม้จะไม่มีฤทธิ์มีเดชเหมือนพจนานาค แต่ถ้าฝึกฝนใจให้หยุดนิ่ง ก็สามารถทำ อภิญญาสมาบัติให้เกิดขึ้นได้ และที่โชคดียังไปกว่านั้นอีกก็คือ สามารถทำจิตให้หลุดพ้นจากอาสวกิเลสทั้งหลายได้ดีกว่า การได้อัตภาพเป็นนาคหรือเป็นอย่างอื่น เพราะฉะนั้นให้รักษา ความเป็นผู้มีโชคเอาไว้ให้ดี และหมั่นฝึกฝนอบรมกาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์ยิ่งๆ ขึ้นไป ด้วยการปฏิบัติธรรมให้เข้าถึงพระธรรมกาย จะได้มีที่พึ่งที่ระลึกภายในกันทุกๆ คน

